

Jogi rovat
Világunk és Elveink V.

Cikksorozatunkat a tisztesség alapelvével folytatjuk. A tisztesség elve etikai, erkölcsi elv. Baja világunknak, hogy sokszor és bántóan a formális jogszerűség uralkodik, és háttérbe szorul a tartalmi jogszerűség, jogosság, az erkölcsösség követelményének való megfelelés. Régi vitája a jogtudománynak, hogy mi a viszonya jognak és erkölcsnek. A helyes álláspont – mai világunkra is tekintettel – egyértelmű: erkölcsnek és jognak közös a célja, a társadalmi jó, a közjó előmozdítása. Az a tény, hogy mai világunkban ez háttérbe szorulni látszik, csak erősíti a tétel fontosságát. Nem szabad elveszíteni hitünket abban, hogy a jog és a jog gyakorlata visszatér az erkölcsösség normáihoz. Így mindazon magatartások, melyek a jogosság (alanyi jog) látszatába burkolóznak, de a jóhiszeműség, a tisztesség, az erkölcs elvét sértik, jogalap nélkülinek, jogosulatlannak minősül, a jog az ilyen magatartások számára védelmet nem nyújthat. Ha ezen normákat a magatartás súlyosan sérti, akkor jogellenesnek minősül és szankcióval sújtandó.

A polgári jog első sorban az érvénytelenség szankcióját fűzi a jogellenes (mert erkölcstelen) magatartásokhoz, azaz ilyen magatartáshoz megerősítő joghatás nem fűződik. Meg kell azonban említeni a büntetőjog szerepét is, mely a maga markánsabb eszközeivel, szankcióival sújtja, üldözi az erkölcsi, társadalmi normákba ütköző magatartásokat. Azok a korrupciós eseteket, melyeket manapság a sajtó is szélte-hosszában taglal, melyek a rendszerváltozás óta társadalmunkat egyre nagyobb mélységben itatják át, a helyes jog tiltja és szankciókkal sújtja. Azok a szerződések, melyekkel a közvagyon, a közpénz illetéktelen, jogosulatlan úton magánvagyonná válik, azok az esetek, melyben hivatalával, befolyásával visszaél a köz által tiszttségbe emelt személy, mind polgári jogi értelemben érvénytelen, mind büntetőjogi szankciókkal üldözendőnek minősülnek. Sajnos ma mind a kormányzati-közigazgatási, mind a bírói szervezetben észlelhetők, esetenként nyomasztó mértékűvé válnak ezek a jelenségek. A jog ugyanakkor nem képes kizárólag saját eszközeivel megakadályozni ezeket a jelenségeket. Az egész társadalom, minden egyes polgár, a politikusok, valamennyi köz és magánszervezet is felelősséget visel ezekért a visszásságokért és feladata, küldetése a visszaszorításuk. Ha a keresőbe beütjük a „korrupciós lista” szavakat, akkor számos forrást olvashatunk arról, hogy milyen minősítést kapott hazánk a korrupció nemzetközi „versenyében”. Ahogy a hazai vicc mondja: „Korrupció az, amiből engem kihagytak.” (Vajon mit olvashatunk ebből ki? Cinizmust, belenyugvást, vagy az örök magyar humort, mely „túlélni” segít minket?)

A jóhiszeműség, tisztesség, erkölcsösség polgári jogi (magánjogi) alapelveit a bíróság is követi, az erről szóló Ptk. szabályokat gyakorlatában alkalmazza. Konkrét jogvitában a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a jó erkölcsbe ütközik és ezért semmis pl. válás esetében az a házassági vagyoni jogi szerződés, amely a házastárs csaknem teljes különvagyonát és a közös vagyon egészét a másik házastársnak juttatja. Egy munkajogi ügyben a munkáltató szabálytalan gyakorlatot alakított ki, mely szerint a munkavállaló bizonylat nélkül kapott meg pénzeszegeket abból a célból, hogy azt a hűséges ügyfeleknek bónuszként adja át. E gyakorlatot a munkáltató maga engedélyezte, az átvett pénzek bizonylatolását nem követelte meg, ugyanakkor a pénz nem vészett el, az üzleti partner sem jelezte, hogy a neki járó bónusz összeget nem kapta meg. E perben a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a jóhiszeműség és tisztesség elvével ellentétes, ha a munkáltató az általa kialakított szabálytalan gyakorlatra és bizalomvesztésre hivatkozással szünteti meg felmondással a munkavállaló munkaviszonyát.

Az erkölcsi norma, az erkölcsösség, mint a tisztességes eljárás polgári jogi szabályának tartalma a magánjogban több helyütt is megjelenik. A legfontosabb szerint: érvénytelen (semmis) az a szerződés, mely nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközik. Ilyen pl. a pilótajáték, mely teljesíthetetlen ígérettel csábít befektetésre, pénzeszköz átadására (pl. sokszoros megtérülés ígérete). A tartási szerződések köréből: nyilvánvalóan sérti a jó erkölcsöt a tartási szerződés, ha az eltartó tudja, hogy az eltartó súlyos, gyógyíthatatlan beteg, így tartási szerződését csak rövid ideig kell teljesíte-

nie. A szerződések jogában: a kirívóan és feltűnően aránytalanul magas kamat is sértheti a jó erkölcsöt.

Az erkölcsösség hiánya az öröklési és a házassági jogban is értékelést nyerhet. Az örökhagyó kizárhatja, vagyis kötelelrésztől is megfoszthatja leszármazóját, házastársát, ha súlyosan erkölcs-telen életmódja erre alapos okot szolgáltat. A házasság felbontását követően pedig érdemtelenég címén nem jár házastársi tartás annak a házastársnak, aki a felbontott házasság erkölcsi alapját a saját magatartásával súlyosan sértette. (folytatjuk)

dr. Wertán Balázs ügyvéd, Pomáz
iroda címe: Huszár u. 17.
www.wertan.hu T: 525-455; 30/6196-496